

**Табиғи ресурстарды тиімді
және тиімсіз пайдалану.**

Қаз

Шикізат

Табиғи қор

Қалпына келетін

Қалпына келмейтін

Сарқылатын

Сарықылмайтын

Рус

Сырьё

Природные ресурсы

Возобновляемые

Невозобновляемые

Исчерпаемые

Неисчерпаемые

Оқу мақсаты

- Шикізат және энергияға қатысты мәселелер, мысалы: ластану, террикондар;
- Табиғи ресурстарды тиімді және тиімсіз қолдану мысалдарын келтіру;
- Карталарды пайдалана отырып, түрлі пайдалы қазбалардың дүниежүзілік өндірісіне, сонымен қоса, олардың экономикалық құндылығына жалпы және салыстырмалы баға беру;

Ластану ?

Террикондар ?

Террикон

Тау жыныс

Шахта

Шыққан

Табиғи қорлар

- **Табиғи қорлар - табиғи ортаның, қоғамның материалдық және рухани мұқтажын қамтамасыз ету үшін, өндірісте пайдаланылатын бөлігі.**

**Пайдалануына
қарай**

```
graph TD; A[Пайдалануына қарай] --> B[сарқылатын]; A --> C[сарқылмайтын]; B --> D[Қалпына келетін]; B --> E[Қалпына келмейтін];
```

сарқылатын

сарқылмайтын

**Қалпына
келетін**

**Қалпына
келмейтін**

Рис. 108.

Схема классификации природных ресурсов

<p>Шикізат және энергияға қатысты мәселелер, мысалы: ластану, террикондар;</p>	<p>Білу және түсіну</p>	<p>Оқушылар табиғи ресурс түрлерін қалпына келетін, қалпына келмейтін, жартылай қалпына келетін деп жіктей алады.</p>
---	--------------------------------	--

**Берілген тізімді қолдана отырып немесе
өздеріңнің ойларынан сарқыллатын ресурстар
түрін жазыңыз**

Қалпына келетін,	Қалпына келмейтін	Жартылай қалпына келетін

**Су ресурсы, Мұнай, Биологиялық ресурстар,
Газ, Таза ауа, Алтын, Ормандар, Уран, Тұщы
су, Құнарлытопырақ, Көмір, Саз балшық,
Темір, Маргенец, Тұз, Хром , Молибден,
Шымтезек, Фосфорит**

Табиғи ресурстар

Сарқылмайтын	Сарқылатын		
	Қалпына келетін	Қалпына келмейтін	Жартылай қалпына келетін
Жер ресурсы	Су ресурсы Биологиялық Ресурстар	Мұнай Газ Алтын Уран Көмір Темір Маргенец Хром Молибден Шымтезек Фосфорит	Таза ауа
Желэнергиясы			Ормандар
Су энергиясы			Тұщы су
Күнэнергиясы			Құнарлы топырақ
Теңіздің толысу және қайту толқыны			Саз балшық Тұз

**Табиғи
ресурстарды
тиімді және
тиімсіз қолдану
мысалдарын
келтіру**

**Сыни
тұрғыдан
ойлау және
зерттеу**

**Тиімді және тиімсіз
қолданып жатқан
пайдалы ресурсқа
мысалдар келтіре
алады.**

Топпен ақылдаса отырып тиімді және тиімсіз қолданып жатқан пайдалы қазбаларға келесі сұрақтар бойынша талдау жүргізіңдер

- 1.Тиімді және тиімсіз пайдаланып жатқан табиғи қорларға мысалдар**
- 2.Не себепті тиімсіз қолданып жатыр, не себепті тиімді қолданып жатыр.**
- 3.Шикізатқа байланысты туындаған негізгі мәселелер.**
- 4. Олардың шешу жолдарын ұсыну**

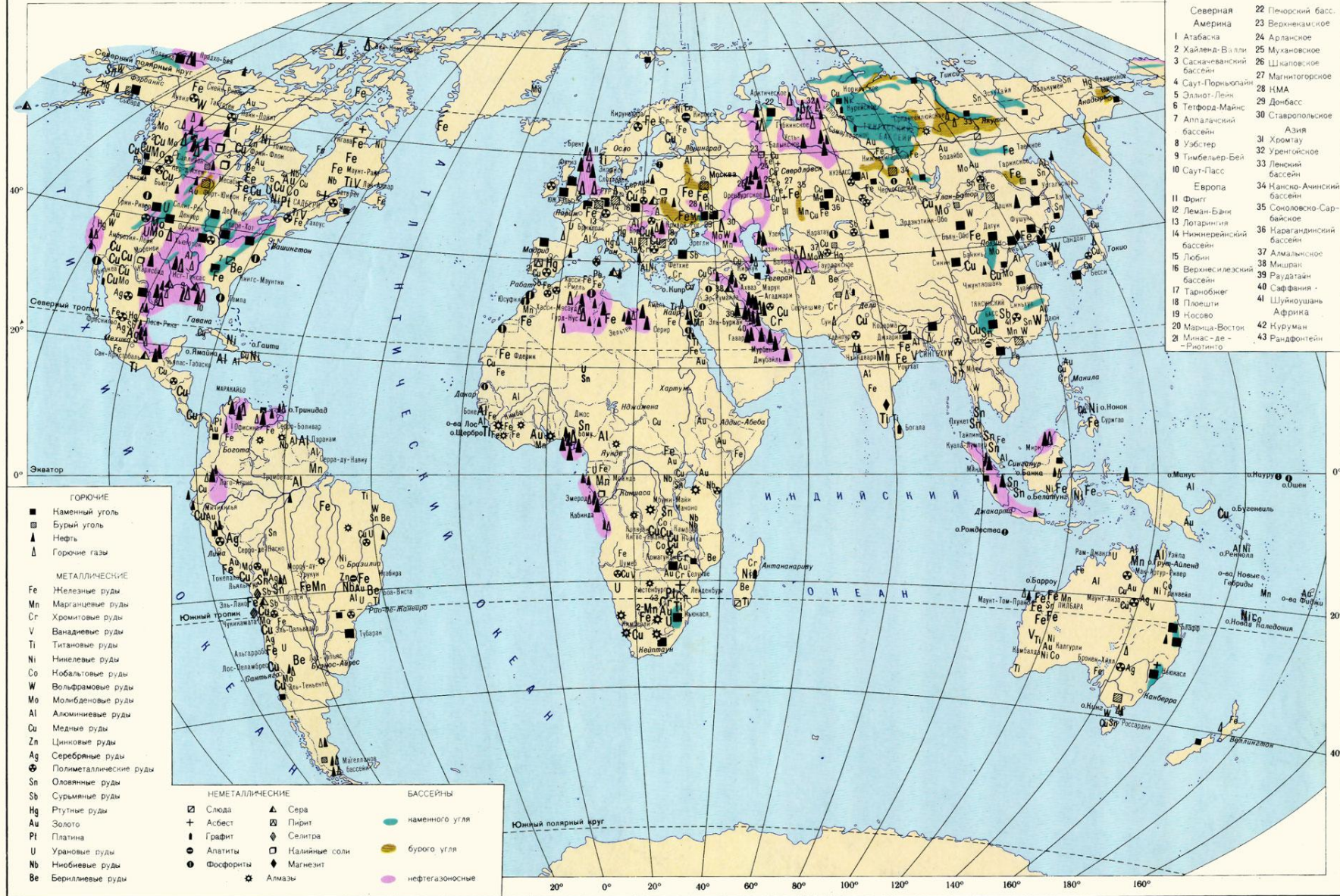
Карталарды пайдалана отырып, түрлі пайдалы қазбалардың дүниежүзілік өндірісіне, сонымен қоса, олардың экономикалық құндылығына жалпы және салыстырмалы баға беру;

Қолдану

Картаға әлемнің алдыңғы қатарлы пайдалы қазбалармен қамтылған елдерді білгеліп, экономикасына әсер тигізетін негізгі факторларға мысалдар келтіре алады.

140° 120° 100° 80° н. западу от Гринвича 0° н. востоку от Гринвича 80° 100° 120° 140° 160° 180° 160°

Цифрами на карте обозначены:

Северная Америка	22 Печорский басс.
1 Атабаска	23 Верхнекамское
2 Хайленд-Вэлли	24 Арланское
3 Саскачеванский бассейн	25 Мукомовское
4 Саут-Поркьюпиан	26 Шаповское
5 Эланд-Лейк	27 Магнитогорское
6 Тетфорд-Мейнс	28 НМА
7 Аппалачский бассейн	29 Донбасс
8 Уэбстер	30 Ставропольское
9 Тимбельер-Бей	Азия
10 Саут-Пасс	31 Хромтау
11 Фригг	32 Урентийское
12 Леман-Банк	33 Ленский бассейн
13 Лотарингия	34 Канско-Ачинский бассейн
14 Нижнерейнский бассейн	35 Соколовско-Сарбасское
15 Любин	36 Наргандинский бассейн
16 Верхнесилезский бассейн	37 Алмалыкское
17 Гарнобег	38 Мишак
18 Плоешти	39 Рудатан
19 Носово	40 Сафьяна
20 Маркис-Восток	41 Шуйюушань
21 Минс-де-Рианто	Африка
	42 Нуруман
	43 Рандфонтейн

- ГОРЮЧИЕ**
- Наменный уголь
  - ▣ Бурый уголь
  - ▲ Нефть
  - △ Горючие газы
- МЕТАЛЛИЧЕСКИЕ**
- Fe Железные руды
  - Mn Марганцевые руды
  - Cr Хромитовые руды
  - V Ванадиевые руды
  - Ti Титановые руды
  - Ni Никелевые руды
  - Co Никобальтовые руды
  - W Вольфрамовые руды
  - Mo Молибденовые руды
  - Al Алюминиевые руды
  - Cu Медные руды
  - Zn Цинковые руды
  - Ag Серебряные руды
  - ⊕ Полиметаллические руды
  - Sn Оловянные руды
  - Sb Сурьмяные руды
  - Hg Ртутные руды
  - Au Золото
  - Pt Платина
  - U Урановые руды
  - Nb Ниобиевые руды
  - Be Бериллиевые руды
- НЕМЕТАЛЛИЧЕСКИЕ**
- ⊠ Слюда
  - + Асбест
  - ▣ Графит
  - Алатиты
  - ⊙ Фосфориты
  - ⊛ Алмазы
  - ▲ Сера
  - ⊕ Пирит
  - ▣ Селитра
  - ▣ Нитридные соли
  - ⊕ Магнезит
- БАССЕЙНЫ**
- наменного угля
  - бурого угля
  - нефтегазосные

Масштаб 1:100 000 000 (в 1 см 1000 км)

1000 0 1000 2000 3000 4000 5000 км

